

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Jäälinojan valuma-alueen kunnostustyöt

Asian tähänastiset vaiheet

Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistys ry on perustettu parantamaan Jäälinojan valuma-alueen vesistöjen tilaa. Vesien tilan kannalta ongelmia aiheutuu muun ohella laajoista metsäojituksista. Jäälinjärveen, joka on Jäälinojan vesistön keskusjärvi, tulee valumavesien mukana runsaasti kiintoaineita ja siihen sitoutuneita ravinteita. Valuma-alueen kunnostustyöt on aloitettu vuonna 2012, ja töitä on tarkoitus edelleen jatkaa. Tietoja yhdistyksestä ja sen toiminnasta sekä tähän mennessä toteutetuista vesienhoitotoimista on saatavissa nettiosoitteesta www.kiiminginjaalinvedet.net.

Yhdistys on hankkinut Jäälinjärveen laskevan Saarisenojan valuma-alueen kunnostussuunnitelman, joka sisältää kosteikoita, pintavalutuskenttiä, putkipatoja, pohjakohoumia ja suisteita. Liitteenä 1 on valuma-aluekartta ja liitteenä 2 Saarisenojan valuma-alueen yleissuunnitelmaportti. Suunnittelua ja tähänastista toteutusta on seurannut laaja sidosryhmistä koostuva Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistys, johon kuuluu muiden ohella ELY-keskuksen edustus.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistyksen sille tekemän ilmoituksen perusteella antanut 4.9.2012 lausunnon, jonka mukaan ilman aluehallintoviraston lupaa on mahdollista toteuttaa seuraavat suunnitelman osat (ks. liite 2):

- Saarisenojanniityn pintavalutuskenttä
- Saarisenojanniityn kaksi putkipatoa
- Kokko-ojan haaran pohjakohoumat, virranohjaimet ja suisteet
- Saarisenojansuun pohjakohoumat
- Kokkojärvenniityn yläpään ojaukset, laskeutusaltaat ja suisteet

Luettelossa mainituista kohteista on jo toteutettu kolme ensiksi mainittua.

Jatkossa toteutettavat kohteet

Kunnostushanketta toteuttaessaan yhdistys pitää lähtökohtanaan, että maanomistajien kanssa saadaan aikaan kattavat sopimukset. Tähän mennessä toteutettujen hankkeista saadun kokemuksen perusteella voidaan arvioida, että tässä tavoitteessa onnistutaan myös jatkossa. Tällöin luvan tarve jää arvioitavaksi vesilain mukaisesti sen perusteella, aiheutuuko

hankkeesta sellaista yleisen edun loukkausta, joka edellyttäisi aluehallintoviraston lupaa. Luvan tarpeen arvioinnin kohteena ovat:

- Kalamäen kosteikko
- Kokkojärvenniityn kosteikko
- Korteojan pintavalutus ja kosteikko

Pyydämme ELY-keskuksen lausuntoa mainittujen kohteiden luvantarpeesta lähtien siitä oletuksesta, että alueen omistajien kanssa saadaan aikaan kohdekohtaiset sopimukset. Arvioinnin pohjaksi esitämme kohteittain seuraavaa:

Kalamäen kosteikko

Kalamäen kosteikko on kunnostussuunnitelman suurin yksittäinen osa. Suunnitelmakartta on liitteenä 3, Saarisenojan pituusleikkaus liitteenä 4 sekä padon rakennetta kuvaavat suunnitelmapiirustukset liitteenä 5. Hanke sijaitsee pohjavesialueen reunavyöhykkeellä mutta ei pohjaveden muodostumisalueella. Pohjavesialueen kartta on liitteenä 6.

Kalamäen kosteikon suunniteltu vedenpinnan korkeus on N2000 +40,2 m. Pituusleikkauksessa (liite 4, lokakuu 2011) mitattuun vedenpintaan verrattuna suunniteltu vedenpinta nousisi noin 0,3 metriä. Toisaalta Jäälänjärven suurimmat tulvat ovat käyneet tasolla N2000 +40,3 m, joten padolla ei ylitetä suurimpia tähänastisia tulvakorkeuksia alueella. Runsasvetisinä aikoina vedenpinta nousee Saarisenojassa nykyisinkin kosteikon suunnittelukorkeudelle. Muun muassa patopaikan alapuolella sijaitseva tie on usein veden alla (ks. liite 5)

Kalamäen padon (liite 5) alivirtaama-aukon pohjan taso on +40,0 m, joten pienten virtaamien vallitessa vedenpinta laskee hieman suunnittelutasoa alemmaksi. Toisaalta tulvakausiin vedenpinta ei sanottavasti nouse, sillä pato on suunniteltu pitkäharjaiseksi.

Patoon liittyy myös kosteikon tyhjennysrakenne (liite 5). Kosteikon toimivuus edellyttää, että alue kuivatetaan ajoittain, jotta vesienhoidon kannalta optimaalista ekosysteemiä voidaan ylläpitää.

Padotuksesta johtuvien metsätalousvahinkojen vähentämiseksi on tarkoitus kunnostaa kaksi alueella olevaa, kosteikkoon suuntautuvaa metsäojaa tason N2000 + 41,2 m alapuoliselta osalta (liite 7). Ojat kaivetaan pintaturpeeseen. Myöskään kunnostettavat ojat eivät sijaitse pohjaveden muodostumisalueella.

Vesioikeudellisessa tarkastelussa kysymyksessä on puro, jonka valuma-alue on 27,8 km². Mahdollista luvantarvetta on arvioitava ensiksi vesilain 3 luvun 2 §:n valossa, jolloin pohdinta koskee mahdollista yleisen edun loukkausta. Arvioitavaksi tulevat seuraavat laissa määritellyt yleiseen etuun mahdollisesti vaikuttavat muutokset:

- 5) olennaisesti vähentää tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan esiintymän antoisuutta tai muutoin huonontaa sen käyttökelpoisuutta taikka

muulla tavalla aiheuttaa vahinkoa tai haittaa vedenotolle tai veden käytölle talousvetenä

6) aiheuttaa vahinkoa kalakannalle

8) vaarantaa puron uoman luonnontilan säilymisen

9) muulla edellä mainittuun verrattavalla tavalla loukkaa yleistä etua. Lainkohdan mukaan lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos edunmenetys aiheutuu ainoastaan yksityiselle edulle ja edunhaltija on antanut hankkeeseen kirjallisen suostumuksensa.

Mitä tulee ensiksi kohtaan 5), voidaan todeta, että suunnitellun kosteikon keskivesipinta asettuu nykyisten vedenkorkeusvaihteluiden sisään. Läheinen pohjavesialue on antikliininen harju, josta pohjavettä virtaa alueelta pois päin. Esim. liitteestä 6 voi havaita, että pohjaveden pinta on harjussa kosteikon kohdalla noin kaksi metriä kosteikon suunnittelukorkeutta ylempanä (kartan korkeudet N60 –järjestelmässä). Kun lisäksi maanpinnan muotoilut rajoittuvat lähinnä turvekerrokseen, hankkeesta ei aiheudu pohjaveden antoisuuteen tai laatuun sellaisia vaikutuksia, jotka kyseessä olevan lainkohdan mukaan edellyttäisivät lupaa. Myöskään liittekartalla 7 esitetyt kunnostettavat ojat eivät sijaitse pohjaveden muodostumisalueella. Turvekerrokseen rajoittuvien matalien kuivatusojien avaaminen ei muuta pohjavesiolosuhteita alueella, kun vettä läpäiseviin maakerrokseen ei kajota ja alueen ympärillä on jo toimivat ojat. Myöskään Laivakankaan pohjavesialueen suojelusuunnitelmassa ei ole esitetty sellaisia suosituksia, jotka olisivat ristiriidassa suunniteltujen toimenpiteiden kanssa.

Mitä tulee kohtaan 6), vedenkorkeussuhteet ja padon suunnitelma ovat sellaiset, että kalankulku on mahdollista ja aivan erityisen hyvin runsasvetisenä aikana.

Kohdan 8) osalta on todettava, että Saarisenoja on perattu kuivatustarkoituksessa, eikä luonnontilan säilyminen ole hankkeen johdosta uhattuna

Kohtaa 9) on arvioitava yleisen edun kannalta sen jälkeen kun todetaan, että yksityisiin kiinteistöihin kohdistuvista vaikutuksista on sovittu. Saarisenojan vesialue kuuluu kiinteistöihin, eikä vesialueen kiinteistöjaotuksen perusteella ole olemassa sellaisia yleisiä etuja, jotka eivät tulisi otetuksi huomioon kiinteistökohtaisissa sopimuksissa. Toisaalta hankkeen toteuduttua alueesta odotetaan muodostuvan suosittu virkistyskäyttökohde erityisesti vesilintuvetenä. Sanotuilla perusteilla on vaikea nähdä hankkeesta aiheutuvan sellaista yleisen edun loukkauksia, joka aiheuttaisi luvantarpeen.

Yhdistys on tähän mennessä tehnyt seuraavia kiinteistöjä koskevat sopimukset:

- Hakanpää 255-402-58-135, omistaja Oulun kaupunki
- Kalamäki 255-402-32-7, omistaja Suomen valtio

Sopimusneuvottelut ovat meneillään:

- Henttula 255-402-71-1, omistaja Kaarina Väänänen, Lunkintie 1 A 2,90940 Jääli

Mainitut sopimukset kattavat kaikki veden alle jäävät alueet. Vettymisvaarassa olevista alueista tehdään sopimukset ennen hankkeeseen ryhtymistä.

Luvantarvetta on lisäksi arvioitava vesilain 3 luvun 3 §:n perusteella, missä on lueteltu hanketyypit, jotka edellyttävät aina aluehallintoviraston lupaa. Pykälän kohta 5) koskee maa-alueen muuttamista pysyvästi vesialueeksi vesistön vedenkorkeutta nostamalla. Hanketyypit, joihin kyseistä lainkohtaa on tarkoitettu sovellettavaksi, käyvät parhaiten ilmi hallituksen esityksen perusteluista (HE 277/2009).

Perusteluissa lainkohdan osalta on viitattu erityissäännöksiin, jotka on annettu luvussa 6. Mainitun luvun soveltamisalaksi on laissa määritelty yksinomaan järven tai lammen keskivedenkorkeuden pysyvä muuttaminen (vesilaki 6:1 §). Soveltamisalaa koskevassa perustelussa todetaan erityisesti, että ”keskiveden nostamisena ei pidetä uuden vesialueen muodostamista kuten tekoaltaan tai lammikon rakentamista”.

Vielä vesilain 3 luvun 3 §:n perustelujen mukaan lupa tarvitaan ”jo kiinteistöoikeudellisen tilan selvyiden vuoksi”. Tämä perustelu tulee ymmärrettäväksi, kun otetaan huomioon, että lainkohtaa on tarkoitettu sovellettavaksi ns. järvennoston yhteydessä, josta seuraa mm. lain 17 luvun 11 §:n mukainen velvollisuus tilusjärjestelyyn. Nyt kysymyksessä olevassa hankkeessa tilusjärjestelytarvetta ei ole, koska nykyinen vesialue on jaettu alueella oleville kiinteistöille.

Jos edellä olevasta tarkastelusta huolimatta päädyttäisiin harkitsemaan vesilain 3 luvun 3 §:n sovellettavuutta, on vielä pohdittava, onko kysymyksessä maa-alueen muuttaminen pysyvästi vesialueeksi lain tarkoittamalla tavalla. Tässä pohdinnassa merkitystä on sillä, etteivät valitsevat vedenkorkeudet alueella olennaisesti muutu. Pysyvyyden arviointiin taas vaikuttaa se, että kosteikko tyhjennetään ajoittain siihen erityisesti suunniteltujen rakenteiden avulla.

Edellä esitetyn perusteella yhdistyksellä on vakaa käsitys, ettei Kalamäen kosteikon toteuttaminen vaadi aluehallintoviraston lupaa edellyttäen, että yksityisiin kiinteistöihin kohdistuvat vaikutukset saadaan sovituksi.

Kokkojärvenniityn kosteikko

Kokkojärvenniityn suunnitelmakartta on liitteenä 8. Kokko-ojan pituusleikkaus on liitteenä 4 sekä padon rakennetta kuvaavat suunnitelmapiirustukset liitteenä 9.

Kokkojärvenniityn kosteikon suunniteltu vedenpinnan korkeus on N2000 +45,8 m. Pituusleikkauksessa (liite 4, lokakuu 2011) mitattuun vedenpintaan verrattuna suunniteltu vedenpinta nousisi noin 0,3 metriä. Patoon tehdään alivirtaama-aukko, jonka pohjan taso on +45,65 m, joten pienten virtaamien vallitessa vedenpinta laskee hieman suunnittelutasoa alemmaksi. Suunniteltu padotustaso on maltillinen, sillä padon yläpuolella sijaitsevan Kokkojärvenniityn turvepatja on kelluva, eikä suurempi padotus edistäisi vesienhoitoa. Kokkojärvenniityn luonteen vuoksi veden alle ei padotuksen vuoksi jää varsinaisia maa-alueita. Monivaikutteisuuden edistämiseksi alueelle synnytetään avovesialuetta avartamalla padolle johdavaa ojaa.

Patoon liittyy myös kosteikon tyhjennysrakenne (liite 9). Kosteikon toimivuus edellyttää, että alue kuivatetaan ajoittain, jotta vesienhoidon kannalta optimaalista ekosysteemiä voidaan ylläpitää.

Vesioikeudellisessa tarkastelussa kysymyksessä on puro, jonka valuma-alue on 11,6 km². Luvantarvetta arvioitaessa ovat voimassa samat lähtökohdat kuin edellä Kalamäen kosteikon kohdalla lukuun ottamatta kohtaa 5). Myös Kokko-ojan uoma on perattu, joten puron uoman luonnontilan säilyminen ei hankkeen johdosta vaarannu. Kuten edellä on todettu, maa- aluetta ei muuteta pysyvästi vesialueeksi vesistön vedenkorkeutta nostamalla vaan ensisijaisesti leventämällä alueella olevaa ojaa.

Kokkojärvenniityn kosteikon vaikutusalueella ovat seuraavat kiinteistöt:

- Aappola 255-402-18-185 (pato ja huoltoura)
Oijusluoma Hannu, Pasonmäentie 27, 90900 KIIMINKI
- Jaara 255-402-15-32
Kiimingin seurakunta, PI 5, 90901 Kiiminki
- Korkeaaja 255-402-18-121
Haipus Leena, Suvantolantie 28, 90900 KIIMINKI

Kiinteistökohtaiset sopimukset tehdään ennen hankkeeseen ryhtymistä.

Edellä esitetyn perusteella yhdistyksellä on käsitys, ettei Kokkojärvenniityn kosteikon toteuttaminen vaadi aluehallintoviraston lupaa edellyttäen, että yksityisiin kiinteistöihin kohdistuvat vaikutukset saadaan sovituksi.

Korteojan pintavalutus ja kosteikko

Jäälänjärveen koillisesta laskevan Korteojan suualueella rakennetaan pintavalutusalue ja kosteikko. Korteojan ravinnepitoisuudet ovat korkeat ilmeisesti vesistöön joutuvien asumajätevesien vuoksi. Alustava suunnitelma on liitteenä 10. Korteojan pituusleikkaus on liitteenä 11. Vesi padotetaan Korteojassa ojakatkon yläpuolella noin tasolle N2000 + 40,6 m ja johdetaan jako-ojan kautta alueella olevan suon ylälaitaan. Suon kohdalla Korteojan uoma levennetään kosteikoksi, jonka vallitseva vesisyvyys on noin 0,5 metriä. Kosteikon vedenkorkeus vastaa suunnilleen ojan nykyistä tasoa.

Vesioikeudellisessa tarkastelussa kysymyksessä on puro, jonka valuma-alue on 8,4 km². Luvantarvetta arvioitaessa ovat voimassa samat lähtökohdat kuin edellä Kalamäen kosteikon kohdalla lukuun ottamatta kohtaa 5). Myös Korteojan uoma on perattu, joten puron uoman luonnontilan säilyminen ei hankkeen johdosta vaarannu. Kuten edellä on todettu, maa- aluetta ei muuteta pysyvästi vesialueeksi vesistön vedenkorkeutta nostamalla vaan ensisijaisesti leventämällä alueella olevaa ojaa.

Kortteojan kohteen toimenpidealue sijaitsee lähes kokonaan Jääli-nimisen tilan Rnro 255 - 402-40-72 alueella, jonka omistaa Oulun kaupunki. Yhdistyksellä on Kiimingin kunnan myöntämä pysyvä käyttöoikeus tilan alueeseen kosteikon rakentamista varten. Kaivuumassojen läjityksen ja padotuksen vaikutusalueella sijaitsevien kiinteistöjen omistajien kanssa pyritään saamaan aikaan sopimukset.

Edellä esitetyn perusteella yhdistyksellä on käsitys, että Kortteojan pintavalutusalue ja kosteikko ei vaadi aluehallintoviraston lupaa edellyttäen, että yksityisiin kiinteistöihin kohdistuvat vaikutukset saadaan sovituksi.

Lopuksi

Suunnitelluilla alueilla ei tiettävästi ole suojelu- ja rauhoitusalueita lukuun ottamatta Laivakankaan pohjavesialuetta, jota on käsitelty edellä.

Puusto poistetaan maanomistajien kanssa sovittavalla tavalla. Muut tarpeelliset raivaustyöt tehdään talkootyönä. Pato- ja kaivutöissä käytetään pääasiassa telakaivuria. Tarpeellisten patomateriaalien hankintalähteet selvitetään erikseen. Ympäristölle aiheutuvia vahinkoja ja haittoja vältetään ja työn jäljet siistitään. Tässä mainitut työt on tarkoitus toteuttaa suurelta osin elo – marraskuun aikana 2013. Kantavuusongelmien vuoksi osa töistä siirtyy tehtäväksi talvella 2014. Viimeistelytyötä siirtyy seuraavalle kesälle.

Lisätietoa asiasta antaa DI Birger Ylisaukko-oja, puhelin 045 204 1003 , sähköposti birger.ylisaukko-oja@pp.inet.fi

Kunnioittavasti

KIIMINGIN –JÄÄLIN VESIENHOITOYHDISTYS RY

Eero Laine
puheenjohtaja

Liitteet:

1. Sijainti ja valuma-aluekartta 1:40000
2. Saarisenajan kosteikot. Yleiskartta 1:5000
3. Kalamäen suunnitelmakartta 1:2000
4. Saarisenajan kosteikot, pituusleikkaukset 1:100 / 1:5000
5. Kalamäen pato 1:100 ja 1:200
6. Laivakankaan pohjavesialueen kartta. Pohjavesialueen suojelusuunnitelman liite 7.
7. Kartta Henttulan tilan vahinkoalueesta
8. Kokkojärvenniityn suunnitelmakartta 1:2000
9. Kokkojärvenniityn pato 1:100 ja 1:200
10. Korteojan pintavalutus ja kosteikko. Alustava suunnitelma
11. Korteojan pituusleikkaus